

फरसवा फतवा आणि बेलगाम जिभा!

पत्याहा निवडुणकृत सातत्यान हाणारा पराभव ही राजकाय पक्षाना चिंतित होऊन चितन करावी अशी बाब असताना, शतकाहूनही अधिक काळांचा इतिहास असलेल्या आणि सहा दशकाहूनही अधिक काळ देशावर सत्ता गाजविणाऱ्या कॉर्प्रेसच्या सधाराच्या नेतृत्वास अशी कोणती चिंता भेडसावत असेल अशी कोणतीही चिन्हे दिसत नसल्याने, या पक्षाच्या भविष्यावरील प्रश्नचिन्ह अधिकाधिक गड होत जाणार आहे. यामुळे, इतिहासातील शीखविरोधी दंगलीसह कॉर्प्रेसकडून झालेल्या सर्व चुकांची जबाबदारी स्वीकारून त्याचे प्रायशिच्छत घेण्याची तयारी आज जवळपास चार दशकांनंतर दाखविण्याची राहुल गांधी यांची नवी चाल देशातील जनतेस किती विश्वासार्ह वाटेल हा प्रश्नच आहे. केवळ जनमानसात फोफावत असलेला कॉर्प्रेसविरोधी भावेचा उद्रेक शमविण्यासाठी आणि सातत्याने दासळत चालेली पक्षाची प्रतिमा करेही करून पुन्हा उजल्यासाठी आता राहुल गांधी यांनी आपल्या पक्षाच्या चुकांचे प्रायशिच्छत घेण्याचा कांगावा करून कबुलीतर सुरु केले असले, तरी पक्षाच्या जनविरोधी भावनाचा पीळ मात्र अजूही कायमच आहे. जम्मू-काश्मीरच्या पहलगाम येथे गेल्या २२ एप्रिल रोजी झालेल्या भयानक दहशतवादी हल्यानंतर देशात सर्वत्र पाकविरोधी संतापाच्या लाटा उसळत असताना, राहुल गांधीच्या कॉर्प्रेसचे नेते मात्र, निवळ राजकारणापायी सत्ताधारी भाजपवर दुगाण्या झाडत पाकिस्तानच्या भूमिकेस प्रोत्साहन मिळेल अशी बेताल वक्तव्ये करत सुटेहोते. जनतेच्या भावना संवेदनशील झालेल्या असताना, दहशतवादासारख्या भीषण समस्येविरोधात संपूर्ण देश एकवटलेला असताना आणि केंद्रातील सरकारने कठोर पावते उचलण्याची तयारी सुरु केलेली असताना कॉर्प्रेसमध्ये नेतृत्वाच्या प्रत्येक फळीवर बसलेले वेगवेगळे नेते आपापले सरकारविरोधी सूर आळवण्याच्या स्पर्धेत उतरून पाकिस्तानला पोषक ठराणारी वक्तव्ये करीत राजकारणातील संकुचितपणाचे दर्शन घडविण्यात मन होते. उभा देश एका संकटाशी सामना करण्यासाठी सज्ज होत असताना आणि या सामन्याच्या आघाडीवर उतरून

देशाची सैन्यदले संपूर्ण तपारीनीशी पाकिस्तानसमोर सज्जड आव्हान उभे करत असताना, काँग्रेसचे नेते मात्र, जनतेच्या आणि लष्कराच्या नीतिधैर्याची खिल्ली उडविण्याचे राजकारण करू लागले होते. त्यांच्या अशा राजकारणातून खुद पाकिस्तानलाई या हल्ल्यापासून स्वतः स अलग राखण्याच्या केविलवाऱ्या प्रयत्नास बळ मिळत असत्याच्या बातम्या पसरू लागल्या, देशात काँग्रेसी राजकारणाविरोधात नव्या संतापाचा उद्रेक दिसू लागला, तेव्हा या पक्षाच्या नेत्यांनी जाग आल्याचे सोंग घेऊन जारी केलेला फतवार्द्दीची किंती फसवा आणि देशातील जनतेच्या डोक्यात धूळफेक करणारा आहे, हींही आता स्पष्ट होऊ लागले आहे. पहलगाम हल्ल्यानंतर जावीई रॅबर्ट वाडा, कनाटकचे मुख्यमंत्री सिद्धरामय्या, बी. के हप्रिसाद, महाराष्ट्रातील काँग्रेसचे नेते विजय वडेंटीवर, वादग्रस्त वक्तव्ये करून स्वपक्षाता सातत्याने अडचणीत आणणारे नेते म्हणूनच प्रसिद्ध असलेले मणिशंकर अस्यर आदी नेत्यांनी जी काही मुक्तापाले उधर्ली, त्यामुळे पुन्हा एकदा पक्षाची जनमानसातील उरलीसुरली प्रतिमादेखील पुसली जाण्याची जाणीव झाल्याचे भासवून काँग्रेसने जारी केलेला हा फतवा म्हणजे निवळ राजकीय धूळफेक होती, हेच आता मुक्तापालांच्या नव्या मालिकेतून दिसून येत आहे. पहलगाममधील दहशतवादी हल्ला ही हिंदुत्वाच्या आक्रमक भूमिकेची स्वाभाविक प्रतिक्रिया असत्याच्या रॅबर्ट वाडा यांनी लावतेल्या 'जावईशोध' मुळे अडचणीत आल्याची जाणीव झालेल्या काँग्रेसने सारवासारवीची तयारी सुरू केलेली असतानाच कनाटकच्या सिद्धरामय्या यांनी पक्षाच्या प्रयत्नांवर पाणी पिरवून पाकिस्तानशी युद्ध करण्याची गरज नसत्याचा सल्ला दिला. विजय वडेंटीवर यांनी तर या नेत्यांच्या वक्तव्यावर कुरुदोडी करून, धर्म विचारून गोळ्या घातत्याच्या पर्यटकांच्या प्रत्यक्ष अनुभवालाच आव्हान दिले. सातत्याने दहशतवादी कारवाया घडवून भारतात असुरक्षितता आणि अस्थिरता माजविण्याच्या प्रयत्नांत पाकिस्तानचा हात असत्याचे पुरावे भारत अथकपणे जगासमोर मांडत असताना,

बी. के. हरिप्रसाद नावाच्या एका नेत्यास मात्र पाकिस्तान हा भारताचा शत्रू नाहीच, असा साक्षात्कार झाला होता, तर पहलगाम हल्ला हा फाळणीनंतरच्या असंख्य अनुत्तरित प्रश्नांचा परिणाम आहे, असा थेट निर्वाळा देऊन मणिंशंकर अयर यांनी हल्ल्याच्या मानसिकतेचे मनोवैज्ञानिक विश्लेषण करत पाकिस्तानच्या भावना कुरवाल्याचा प्रयत्न करून पाहिला.

पक्षाला अडचणीत आणण्याची अशी तीव्र स्पर्धा शिंगेला पोहोचलेली असताना गेल्या २९ एप्रिलला पक्षाचे सरचिटणीस के. सी. वेणुगोपाल यांनी एक फतवा जारी करून मुख्डाच्या मुक्ताफळांस लगाम घालण्याचा प्रयत्न केला होता. पहलगाम हल्ल्यानंतर कांग्रेस पक्ष देशाच्या ऐक्यभावनेसोबतच असून पक्षाच्या नेत्यांनी बेजबाबदार वक्तव्ये टाळावीत, असा स्पष्ट आदेशाही त्यांनी दिता होता. एका बाजूला बेजबाबदार आणि शत्रुपक्षास बळ मिळेल अशी वक्तव्ये करून देशाच्या भवनाची खिल्ली उडविण्याच्या प्रयत्नांस लगाम घालणारी भूमिका दाखविणारे कागदी घोडे नाचवायचे आणि दुसरीकडे नेत्यांच्या जिभांचे लगाम मात्र बरक्याण्यासाठी सैल सोडावयाचे असे काहीसे धोरण असलायचा शंकेस पुष्टी मिळेल असे तजे दाखले कांग्रेसमध्ये दिसू लागले आहेत. कांग्रेसचे उत्तर प्रदेशातील अध्यक्ष अजय राय यांनी रविवारी पक्षाच्या या आदेशालाच पाने पुसली. भारतीय सैन्यदलाचे बळ असलेल्या राफेल विमानाची खेळण्यातील प्रतिकृती घेऊन त्यांनी या विमानाचा वापर करण्याच्या क्षमतेवरच प्रश्न उभे केले. पहलामाचा दहशतवादी हल्ला ही सुरक्षा घटणांच्या आणि भारतीयांच्या भावनांची वेदना आहे. याचा पुरेपूर बदला घेतला जाईल, अशी वाही देणाऱ्या केंद्र सरकारने सातत्याने पाकिस्तानाची सर्व आघाड्यावर कोंडी करून वेगळ्या युद्धनीतीचे दर्शन घडविले आहे. समरोसामोरच्या प्रत्यक्ष युद्धाआधीच शत्रुपक्षाचे खचीकरण करण्याची ही नीती कांग्रेसाला ठावकच नसल्याने, युद्धज्वराचा उद्रेक होऊन युद्धासाठी उतावीळ झालेल्या अनेकांप्रमाणे वर्तन करणाऱ्या या कांग्रेस नेत्याने देशाच्या, लष्कराच्या

आणि सरकारच्या क्षमतेलाच आव्हान देणारे राजकारण करून एक प्रकारे
उडविलेली ही खिल्ली म्हणजे, पक्षाच्या फतव्याचा कागदी घोडा खुंटीवर टांगूना
जिभेचा लगाम सैल सोडण्याचे धाडस दाखविण्यासारखेच आहे. म्हणूनच, पक्षाचाचा
तो फतवा ही दिशाभूल आणि धूळफेक असावी की काय ही शंका बळवते आहे.
या फतव्यानंतरही अशी बेतात वक्तव्ये करणाऱ्या कोणताही नेत्यावर काय
कारवाई करणार ते अजूनही पक्षातर्फे स्पष्ट केले गेलेले नाही. अर्थात, अशा
वाचाठाना पदरी बाळगणे ही नीतीच असल्यामुळे त्यांचे काय करावे हा त्या पक्षाचाचा
अतर्गत मामला असल्याने, अशा प्रसरी विरोधी पक्षाची वर्तपूक कशी असावी याची
इतिहासातील आदर्श उदाहरणे पक्षाने नेत्यांसमोरे ठेवावयास हवीत. याआधी जेव्हा
जेव्हा देशवर युद्धस्थितीचे सावत दाटले, तेव्हा तेव्हा विरोधी पक्ष या नात्याने
तत्कालीन जनसंघ व भाजपच्या नेत्यांनी दाखविलेला संघम, समंजसपणा आणि
पक्षभेदाचे राजकारण विसरून घडविलेले ऐक्याचे दर्शन ही नीती कॉंग्रेसच्या
विस्मरणात गेली असावी. स्वातंत्र्यानंतरच्या अशा प्रत्येक आव्हानात, संकटात
तत्कालीन विरोधी नेते म्हणून अटलबिहारी वाजपेयी वा अन्य नेत्यांनी दाखविलेला
समंजसपणा आणि अय्यर, वाडा किंवा वडेव्हीवर यांच्यासारख्या नेतव्यांचा
वाचाळपणा यांची तुलना होणे आता अपरिहार्य आहे. १९६२ च्या चीन युद्धात
विरोधी पक्ष या नात्याने सत्थाधारी कॉंग्रेसला संपूर्ण सहकार्य करण्याची जाहीर वाही
तत्कालीन विरोधी पक्षनेते अटलबिहारी वाजपेयी यांनी दिली होती. १९७१ च्या
बंगला युद्धातही अटलबिहारी वाजपेयी यांनी संपूर्ण पक्ष सरकारच्या पाठीशी उभा
केला होता. सरकार किंवा तत्कालीन नेतृत्वाच्या क्षमतावर पूर्ण विश्वासास
दाखविण्याचे राजकीय औदार्य दाखविण्याची वेळ आता विरोधी पक्ष या नात्याने
कॉंग्रेसवर आली आहे. तशी कृती आणि उक्ती करून राजकारणापतीकडच्या
देशहिताची भूमिका घ्यावी, हे जेव्हा कॉंग्रेसला उमगेल, तेव्हा प्रतिमानिर्मीतीच्या
राहुल गांधीच्या प्रयत्नावर जनतेचा विश्वास बसेल.

जगावर वर्चस्वाची पुतिन यांची महत्त्वाकांक्षा

प्रा. जयासग यादव

8 6 6

र शिया-युक्त युद्धाला तीन वर्षाहून आधिक काळ लाटला आहे. राशयान युक्तनवर केलेत्या हल्ल्यावर सतत टीका होत आहे. युक्तन आणि त्याचे अध्यक्ष झेलेस्त्रकी यांना पाठिंबा देण्यासाठी अनेक देश एकत्र आलेत. अमेरिकेत दुसऱ्यांदा निवडणुक लढवत असलेल्या डोनाल्ड ट्रम्प यांनी वचन दिले होते की ते अध्यक्ष होताच एका दिवसात ही समस्या सोडवतील. मात्र अध्यक्ष झाल्यानंतर शंभर दिवस उलटूनी युद्ध संपेले नाही. अर्थात या दिशेने काही पावले निश्चितत्व उचलली गेली आहेत. ट्रम्प यांनी रशिया आणि युक्तेनला युद्धबंदीसाठी वाटाघाटी करण्यास राजी केले होते. त्यांनी रशियाचे अध्यक्ष व्हादिमिर पुतिन यांच्याशी दोनदा फोनवरून चर्चा केली. अमेरिकेच्या पुतिन याच्याबदलच्या दृष्टिकोनात बदल दिसून आला आहे. याआधी पुतिन आंतरराष्ट्रीय स्तरावर एकाकी पडले होते; पण ट्रम्प हे पुतिन यांच्याशी चर्चेच्या बाजूने आहेत. ट्रम्प सतेत आत्यापासून जागातिक व्यवस्था बदलत असू पुतिन यांना त्यांच्या सतेत येण्याचा खुप फायदा झाला आहे. ट्रम्प यांचा विजय पुतिन यांच्यासाठी वरदान ठरला आहे. कारण जागातिक व्यवस्थेबदल त्यांचे विचार पुतिन यांच्यासारखेच आहेत. त्यांनी रशियाला हे युद्ध जिंकण्याची संधी दिली आहे. हे आधी शक्य नव्हते, कारण रशिया युद्धभौमीकर जिंकला असता, तरी जगात एकटा पडला असता. युक्तेनला पाठिंबा देण्याच्या बदल्यात ट्रम्प यांनी दोन अटी घाटल्या आहेत. एक महणजे युक्तेनचे अणुऊर्जा प्रकल्प अमेरिकेच्या नियंत्रणाखाली आणणे आणि दुसरे महणजे अमेरिकेला युक्तेनच्या खनिज संपत्तीचा गैरफायदा घेण्याची संधी देणे. ट्रम्प यांना जागातिक व्यवस्थेचे स्वरूप बदलायचे असेल, तर युक्तेन युद्धात रशियासाठी राजकीय विजयाचा मार्ग मोकळा होऊ शकतो.

ट्रम्प या पद्धतिन कनडा, ग्रानलेड आणि पनामा तांब्यात घण्याबद्दल बोलतात, त्यावरून दिसेत की पुतिन आणि त्यांचे विचार समान आहेत; परंतु ट्रम्प प्रशासनातील अराजकता पाहता, ट्रम्प आणि पुतिन जागतिक व्यवस्थेवर चर्चा करतील असे वात नाही. या गोंधळात राजनीतिक संतुलन राखणे सोपे नाही. व्हाईट हाऊसमध्ये ट्रम्प आणि झेलेस्की यांच्यातील कूट भेटीत वारा किती लवकर बदलू शकतो, हे आपण पाहिते. शांततपूर्ण आणि सौहार्दपूर्ण चर्चा अचानक संघर्षात रूपांतरित झाली आणि त्यानंतर अधक्ष झेलेस्की आणि त्यांची तीम व्हाईट हाऊसमधून निघून गेली. यानंतर युकेनला अमेरिकेकडून गुपतचर लष्करी माहिती आणि अनेक शस्त्रे मिळणे बंद झाले. त्यामुळे युकेनच्या जाहत, कुटुंब त्रास सहन करत आहत. दश गल्या तात वयापासून सवात मयकर युद्धांपैकी एकात अडकला असून शेवट दिसत नाही. त्याकडे दुर्लक्ष करणे कठीण आहे; परंतु रशियन समाजामध्ये अनेक पूर्वग्रह आहेत. त्यामुळे लोक युद्धाच्या परिणामांकडे मोठ्या प्रमाणात दुर्लक्ष करतात. पुतिन यांचा प्रभाव आणि प्रतिमा केवळ रशियातील लोक त्याच्याकडे कसे पाहतात, यापुरती मर्यादित नाही. गेल्या दहा वर्षांमध्ये रशियन सरकारने जगात एकाकी पडलेल्या किंवा विश्वासार्ह न मानलेल्या सरकारांशी युती करण्यावर लक्ष केंद्रित केले आहे. याचे एक उदाहरण रशियाच्या उत्तर कोरियाशी असलेल्या संबंधांमध्ये दिसून येते. याशिवाय, रशियाने आफिकेतील एकाकी पडलेल्या सरकारांशीही संबंध निर्माण केले

आहेत. त्यात इरिट्रिपा, इक्वेटोरियल गिनी यांचा समावेश आहे. या धोरणाची काही उदाहरणे युरोपमध्येही दिसू शकतात. रशियाने मोल्डोव्हा, जॉर्जियामध्ये राजकीय मागनि आणि युकेनमध्ये लक्षकी बळाच्या माथ्यातून आपला प्रभाव वाढवण्याचा प्रयत्न केला आहे; पण दुसरीकडे अनेक आफिकन देशांमध्येही प्रभाव वाढवण्यासाठी जमीन तयार केली. १९९० मध्ये रशियाने युरोपरून आपले लक्ष दुसरीकडे वळवून आफिकन देशांमध्ये आपला प्रभाव वाढवण्याचे धोरण स्वीकारले. म्हणजेच, त्याला सोविहित काळातील परराष्ट्र धोरणाएवजी एक नवीन आयुनिक परराष्ट्र धोरण स्वीकारायचे होते. त्या वेळी त्याला त्याचा कारसा फायदा झाला नाही. २०१७ नंतर रशियन सरकारच्या पाठिंब्याने खाजगी लक्षकी कंपनी असलेल्या 'वैराग्र ग्रुप'ने मध्य आफिकन रिपब्लिकमध्ये लक्षकी कारवाई केली, तेव्हा त्याला यश मिळाले. या गटाचे नेतृत्व येवेगी प्रिगोजिन यांनी केले होते. ते सरकारच्या जवळचे मानले जात होते. त्यानंतर, या गटाने लिबियामध्येही लक्षकी कारवाई केली. त्यामुळे रशियन सरकारला वाटले की, आफिकन देशांना शाळे आणि इतर मदत देऊन आकर्षित करू इच्छितो. हे देश वर्षी पश्चिमेच्या जवळचे होते. आज रशिया जगात नवी व्यवस्था आणून लोकशाही हा शासनाचा एकमेव कायदेशीर मार्ग नाही हे दाखवू इच्छितो. एक खंड म्हणून संयुक्त राष्ट्रमध्ये आफिकेला सर्वाधिक मते आहेत. आफिका हा एक मोठा मतदार गट आहे आणि कोणताही देश आतरराष्ट्रीय बाबींवील निर्णयांवर प्रभाव टाकण्यासाठी या मोर्क्या मतदारगटाचा पाठिंबा मिळवू इच्छितो. रशियाला संयुक्त राष्ट्रांच्या महासभेत आफिकेची ५४ मते आपल्या बाजूने हवी असून आफिकेच्या नैसर्गिक संसाधनांचा फायदाही घ्यायचा आहे. दुसरीकडे, आफिका भौगोलिकदृष्ट्या युरोपेच्या जवळ आहे, म्हणूनही रशिया आफिकन देशांना आपले मित्र बनवून युरोपमधील प्रतिस्पर्धाना वेढू इच्छितो. पुतिन यांना रशियाला जगातील एक प्रमुख शक्ती बनवायचे आहे; परंतु त्यांची धारणा १९ व्या शतकातील वसाहतवादी विचारसरणीसारखी आहे. हे ध्येय साधक करण्यासाठी ते जगाला कमकुवत करू इच्छितात; जेणेकरून त्यांचे हात अधिक मजबूत होतील. ट्रम्प हे पुतिन यांची भाषा बोलत आहेत; पण हेडेखील खरे आहे की आपल्या राष्ट्रीय उद्दिष्टासाठी दोषेही एकमेकांची मदत घेऊ शकतात. हे दोन्ही नेते राजनैतिक संबंधांकडे एक करार म्हणून पाहतात. पुतिन यांना जगात रशियाचा प्रभाव वाढवायचा आहे. त्यासाठी ते प्रयत्न करत राहतील; पण जग पावर कसा प्रतिसाद देईल हे स्पष्ट नाही. ■■

नितान शरसाठ

भाकितांची परंपरा आणि शेतकऱ्यांचे वास्तव

आ ज संपूर्ण देश एका विचित्र वळणावर उभा आहे. एका बाजू आधुनिक विज्ञान, अंतराळ प्रवास आणि कृत्रिम बुद्धिमत्ता यासारख्या प्रगत तंत्रज्ञानाने मानवाला भविष्यातील दिशा दाखवा आहे, तर दुसऱ्या बाजूला मानवनिर्मित युद्ध, पर्यावरणीय संकट, भूकंप, महापात्र दुष्काळ यासारख्या नैसर्गिक आपत्ती मानवाच्या अस्तित्वावरच प्रश्नचिरं निर्माण करत आहेत. यात भर म्हणजे देशभरात काही भागांत होणारी भविष्यवाणी, भाकिते ज्या महायुद्ध, जगाउडीची शक्यता वर्तवतात. बुलढाण्यात जिल्ह्यातील जळगाव जामोद तालुक्यातील भेडवळ या गावात ३० वर्षांपूर्वीच्या अक्षय तृतीयेच्या मूहूर्तवर शेतकिषक पीक पाणी, राजर्कड परिस्थिती, नैसर्गिक आपत्ती, देशाची सुरक्षा व्यवस्था अशा महत्वाचा जनमानसांत उत्कंठा निर्माण करणाऱ्या या घट मांडणीची प्रतीक्षा संपूर्ण राज्यात असते. भेडवळ मांडणीची भविष्यवाणी गेल्या काही वेळा वास्तवात उत्तरात दिसत्या आहेत. परिणामी, आजीही हजारो लोक त्या भविष्यवाणीकडे गांभीर्यपाहतात. २०२० नंतरच्या काढात जगभरात तणावाची स्थिती वाढलेली दिसूकेन-रशिया युद्ध, इसायल-पॅलेस्टाईन संघर्ष, चीन-तैवान तणाव आणि अमेरिकेचे इतर राष्ट्रांशी असलेले राजनैतिक व लष्करी मतभेद या सर्वांत आंतरराष्ट्रीय पातळीवर तिसया महायुद्धाची भीती निर्माण केली आहे. तंत्रज्ञानाच्या प्रगतीमुळे आजच्या महायुद्धात फक्त सैनिक किंवा रणभूमी नाही, तर संपूर्ण देश नष्ट होऊ शकतात. अण्वस्त्र, सूक्ष्म क्षेपणास्त्रे आणि जैविक युद्धसामग्रीमुळे एकाच वेळी लाखो-कोट्यवधी लोक मृत्युमुखी प्रशक्ततात. ही भीती अनेकांनी व्यक्ती केली आहे. भेडवळ मांडणी ही एपरंपरिक धार्मिक सामाजिक प्रक्रिया आहे. २०२० मध्ये मांडणीत रोगराई जगभर संकट येईल असे म्हटले गेले होते. त्यानंतर काही महिन्यांत कोविड-१९ महामारीचा उद्रेक झाला. या वर्षाच्या भेडवळ मांडणीत कापूस, गह, तांदूळ इतर पिके साधारण तर काही पिकांचे अतिवटीमुळे नक्सान होण्याची शक्यता

इतरस्तः

दत्तात्रेय आबुलकर

गे त्या काही कालावधीत भारताची औद्योगिक विकासाची वेगवान घोडदौड सुरु आहे. देशांतर्गतच नव्हे, तर जागतिक पातळीवर भारताच्या विकास आणि विकासयात्रेची सकारातम्क नोंद घेतली जात आहे. जागतिक पातळीवर तंत्रज्ञानासह उद्योग-विकासाचे सहा मोठे करार होणे, याचीच पुष्टी करतात. असे असले तरी भारताच्या औद्योगिक विकासाला व या विकासयात्रेला गती देण्यासाठी मूलभूत स्वरूपातील बदल आणि बदलांची समश्च तनाहीने त वेळेत देणे ही काळजी प्रगत रुपे

साथ तातडीन व वळत दण हा काळाचा गरज ठरत.
 याआधी भारताने गेल्या दशकात पूर्व व दक्षिण आशियाई देश, ब्रिटन, न्यूझीलंड, युरोपीय देशांसह रशिया, मध्य आशियाई देशांसह अमेरिकेशी विविध प्रकारचे व्यापार-करार केले आहेत. याचा फायदा करारांशी संबंधित उभयपक्षी देशांना झाला आहे. यातूनच जागतिक स्तरावर भारतासाठी उद्योग-व्यवसाय व व्यापार अनुकूल वातावरण तयार होत गेले, ही वस्तुस्थिती आहे. मात्र, सद्यारिथ्यतीत अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांच्या लहरी स्वरूपातील बदलत्या व बदलणाऱ्या आयातशुल्कासह विविध प्रकारच्या व्यापारी धोरणांच्या पृष्ठभूमीवर भारताने आपल्या औद्योगिक धोरण आणि त्याच्या अंमलबजावणीचा मुळातुन विचार करणे गरजेचे ठरते.

जागतिक स्तरावर आर्थिक अस्थिरतेसह परिणाम स्थर्था व राजकीय धोरणांसह घेण्यात येणाऱ्या निर्णयांचा परिणाम इत्त देशांप्रमाणे भारतावरही अपरिहार्यपणे होतो. 'जागतिक व्यापार संघटना', 'जागतिक बँक' आणि जगातील विभिन्न क्षेत्रीय व्यापारी संघटना यांच्या धोरणांच्या परिणामांना आज सर्व देशांना सामोरे जावे लागत आहे. राष्ट्राध्यक्ष डोनाल्ड ट्रम्प यांच्या नव्या आर्थिक धोरणांचा अमेरिका व देशाबाहेर होणाऱ्या परिणामांचा मागोवा घेणे, हे यानिमित्ताने महत्वाचे ठरते. नव्याने अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष म्हणून निवडून आत्यानंतर ट्रम्प यांनी अमेरिका आणि अमेरिकी उद्योग-व्यवसाय यांना सहकार्यासह प्राधान्य देण्याचा निर्णय घेतला. ट्रम्प यांच्या नव्या राजवटीच्या या नव्या निर्णयाकडे एक स्वाभाविक प्राधान्यपर निर्णय म्हणून पाहण्यात आते.

विश्लेषक कानोसा घेता स्पष्ट होते की, समोर एका वर्षापूर्वी भारताने अमेरिकेशी उभयपक्षी व्यापार-उद्योगाला चालना देण्याच्या दृष्टीने महत्वाचे करार केले. या करार करण्यामागे भारत-अमेरिका यांच्या परस्पर गरजांची पूर्ती करण्याच्या दृष्टीने व त्यासंदर्भात उभय देशांचे व्यापारी-व्यावसायिक हित साधण्यासाठी उभयपक्षी प्रयत्न करण्यावर एकमत झाले होते. नेमक्या या कराराचा फायदा ट्रम्प यांच्या आयातशुल्कवाढ धोरणानंतर भारताला झाला. अर्थात यामध्ये नरेंद्र मोदी यांच्या नेतृत्वाखाली मुख्यदेशीरीसह केलेल्या प्रयत्नांचा व वाटाघारीचा मोठा वाटा राहिला. या प्रयत्नाच्या परिणामी भारताला मुख्यतः झालेला फायदा म्हणजे, भारत-अमेरिका व्यापारी करारानुसार अमेरिकन कंपन्यांनी भारतात विविध उत्पादनांच्या उत्पादन-प्रक्रिया उद्योगांना प्रोत्साहन दिले गेले. यामध्ये पंतप्रधान मोदींच्या 'मेक इन इंडिया' हे धोरणसूत्र होते. याचाच परिणाम म्हणून अमेरिकन कंपन्यांनी भारतात उत्पादन-उद्योग सुरु करण्यास सुरुवात केली. त्यामुळे भारतात या उद्योगांशी संबंधित नोकरी-रोजगार व त्याशिवाय विविध क्षेत्रातील गुंतवणूक तर वाढलीच, त्याशिवाय भारत व अमेरिकेच्या दरम्यानच्या या संयुक्त व परस्परांच्या हितसंबंधावर आधारित या करारामुळे ट्रम्प प्रशासनाला आयातशुल्क वाढीच्या आपल्या निर्णयाच्या संदर्भात भारताच्या बाबत सामंजस्यपूर्ण भूमिका घ्यावी लागली, हे या संदर्भात उल्लेखनीय आहे. भारताच्या आंतरराष्ट्रीय स्तरावर 'मेक इन इंडिया'च्या प्रयत्नाना पूरक धोरणांची साथ मिळत आहे. यासंदर्भात नोव्हेंबर २०२४ साली सिंगापूर येथे झालेल्या औद्योगिक संमेलनात चीनच्या विरोधाता न जुमानता छोटी साधने आणि उपकरणांच्या मोठ्या प्रमाणावरील उत्पादनासाठी भारताला प्राधान्य देण्याचा घेण्यात आलेला निर्णय यासंदर्भातील एक महत्वाचा निर्णय टप्पा ठरला आहे. भारताने पण याच भूमिकेतून विचार करून केंद्र पातळीवर वाणिज्य मंत्रालयाला उत्पादन प्रक्रिया विभागाची भक्ककम साथ दिल्यास भारतीय उत्पादन उद्योग आंतरराष्ट्रीय पातळीवर पण नावलौकिक क्रमावतील, हे निश्चित.

महाराष्ट्रसह संपूर्ण मारतात शतका पावसासह चांगल्या हवामानावर अवलबुन आहेत. मात्र गेल्या काही वर्षांत हवामानाचे स्वरूपच बदलले आहे. यामुळे पुढीलांन गंभीर संकटे निर्माण झाली आहेत. एका बाजूला काही भागांत जून-जुलैमध्ये अपेक्षित पाऊस होत नाही. त्यामुळे खरीप पिकांची पेरणी होऊ शकत नाही किंवा केलेली पेरणी वाया जाते. जमिनीत दमटपणा नसल्यामुळे पिके निघत नाहीत. दुसऱ्या बाजूला, ऑगस्ट-सर्टेंबर महिन्यांत एकाच आठवड्यात मोर्क्या प्रमाणावर अतिवृष्टी पाऊस पडतो. परिणामी, शेतक पाणी साचते, पिके सडतात, शेतकन्यांचे मोठे आर्थिक नुकसान होते. ज्या ठिकाणी पाऊस कमी आहे तिथे पाण्याची त्रीव टंचाई आहे. जलसाठ्यांमध्ये पाणी कमी असून, सध्या राज्यातील अनेक गावांत विहिरी आटल्यात. काही भागात महिलांना पिण्याच्या पाण्यासाठी अनेक किलोमीटर पापेपीट करावी लागते. शेतकरी पीक विमा घेतात, पण नुकसान झाल्यावर तेव्हा यांना वेळेवर किंवा योग्य भरपाई मिळत नाही. अनेक वेळा विमा कंपन्यांची टाळाटाळ, प्रशासनाची उदासीनता आणि दस्तावेजातील त्रुटी यामुळे शेतकर्यांना कायदेशीर लढाया कराव्या लागतात. बहुतेक शेतकर्यांचे उत्पन्न शेतीपुरते मर्यादित आहे. दुसऱ्या कोणत्याही उत्पन्न स्रोताचा अभाव असल्यामुळे दुष्काळ किंवा पूरे यामुळे ते पूर्णपणे आर्थिक संकटात सापडतात. यामुळे आत्महत्यांचे प्रमाणाही वाढत.

जगबुडीच्या भविष्यवाण्या आणि भेंडवळ परंपरेवर विश्वास ठेवणारे लोक विज्ञानाच्या नजरेत अंधश्रद्धाळू ठरतात. मात्र हे वास्तव नाकारून चालणार नाही की सामाजिक मानसशास्त्रात अशा परंपराचा खोल परिणाम होतो. संकटाच्या काळात लोक मार्गदर्शन व आधारासाठी अशा परंपरांकडे वळतात. दुसरीकडे, विज्ञान स्पष्टपणे सांगतं की पर्यावरणीय असमतोल, अति लोकसंख्या, प्रदूषण हे पृथक्कीवरच्या नैसर्गिक आपर्तीसाठी जबाबदार घटक आहेत. शाश्वत शेतीची दिशा, नैसर्गिक शेती, सेंद्रिय शेती, मिश्र शेती अशा पद्धतींना प्रोत्साहन देणे गरजेचे आहे. जगबुडी, महायुद्ध किंवा पर्यावरणीय संकट ही फक्त भविष्यवाणी नाही, तर मानवाच्या वर्तनाचा वाईट परिणाम आहे. विज्ञान, शाश्वतता, आणि परंपरेतील शहाणपण यांचा समन्वय साधूनच आपण सुरक्षित संतुलित भविष्याकडे जाऊ शकतो.

काँग्रेसने ‘आंतरराष्ट्रीय’ व्हावे

भारतात कॅप्रेस पक्ष सर्वांत जुना आहे. साठ वर्ष देशावर राज्य केले आणि स्वातंत्र्य लढ्यात कॅप्रेसच्याच नेत्यांचे योगदान होते असे ते सांगत असतात. अशा विशाल पक्षाने आता खेरे तर राष्ट्रीय न राहता आंतरराष्ट्रीय व्हायपता हवे. कॅप्रेसजवळ मजबूत नेतृत्व करणारे नेते आहेत, वरचेवर माध्यमांसमोर जाऊन जबरदस्त विधान करणारे आक्रमक नेते आहेत शिवाय राहुलबाबासारखे उच्चशिक्षित व सर्व कामात तरबेज म्हणजे गाडी रिहेअसिंग, फल विकाणे, ट्रक चालविणे वौरे असा नेता आहे. शिवाय राहुल गांधी याना आज जग बन्यापैकी ओळख्यु लागले आहे आणि जगाला त्यांच्यासारख्या नेतृत्वांची गरजपण आहे. आता उदाहरण द्यायचे झाल्यास तिकडे पाकिस्तानात बलुचिस्तान, खैबर पख्तुनवा येथे आजादीची लढाई सुरु आहे. कॅप्रेस पक्षात आजादी कशी मिळवायची याचा चांगलाच अनुभव आहे त्यामुळे त्यांनी पाकिस्तानात निवडणूक लढवली तर त्यांना हमखास यश मिळाणार यात शंका नाही. शिवाय मणिशंकर अयर, दिग्विजयसिंह, कपिल सिब्बलसारखे हिंदुस्थानातील

हालचार्वीवर गरल ओकणारे प्रखर नेते प्रचारासाठी आहेच. भारतात कोणीही केल्हाई यावे अशी भावना ठेवारे चन्नी साहेब आहेतच. त्यामुळे पाकिस्तानात विजय तर पक्का आहे. तसेच तिकडे कॅनडा, इंग्लंड येथे खालिस्तान चळवळ चालविणारे नेते आहेत. त्यानाही आजादी हवी आहे. तेव्हा त्यांना तोथेच आजादी मिळवून देण्याचे महान कार्य कांग्रेसच्या

नशीबी असेल तर काय सांगता येते. अशा राष्ट्रीय पक्षानों आता आंतरराष्ट्रीय झेप घेण्याची वेळ आली आहे.

मनोज वैद्य / १८२२९४९२६०

● ● ●

लढाऊवृत्ती कायम ठेवणे आवश्यक

पहलगाममध्ये पाकिस्तानी अतिरेक्यांनी २६ हिंदूची धार्मिक कूरतेतून हत्या केली. या घटनेचे विश्लेषण अनेक अंगांनी केले जाते. हिंदू समाज क्षात्रतेज विसरत चालला असल्याचे अनेकदा जाणवते. क्षात्रतेजाची प्रेरणा प्रात व्हावी अशी अनेक उदाहरणे आपल्याला माहीत असूनही प्रत्यक्ष जीवनात त्याचा अंगीकार अभावानेच होताना दिसतो. लवकुश

 वाचक पत्रे

या दोन बालकांनी लक्षणासारख्या योळ्याला मूळिठत केले. अभियन्युसारखा बालक त्याचे काका युधिष्ठिर याना चक्रव्यूह भेदप्रयासाठी रणांगणात जाण्याची परवानगी मागत. आदिलशाही, मोगल यांची जुलमी राजवट असतानाही छत्रपती शिवाजी महाराज स्वराज्याची शपथ घेतात. अहत्यादेवी होळकर याचे यजमान युद्धात कामी आले असतानाही शोक करीत न बसता शत्रुला परास्त करण्यासाठी कंबर कसतात. झाशीची राणी लक्ष्मीबाई कोवळ्या वयाच्या पुत्राला पाठीशी बांधून झाशी किल्पाच्या तटावरून घोड्यासाह उडी घेते. हुतात्मा भगतसिंह, राजगुरु, चंद्रशेखर आळाद, चाफेकर बंधू या सास्त्र क्रांतिकारकाना त्याच्या कृतीचे परिणाम माहीत असतात. राट्र सर्वोपरी मानणे आणि स्वतःचा जीव दुर्यम मानणे ही भूमिका क्षात्रेतज निर्माण करणारी ठरते.

भारतीयांना खाणंगण तर सोडाच खेळाच्या मैदानाचाही परिनाही अशी स्थिती आहे. भारतीय लष्करातील जवाहरलाल अधिकारी स्वतःच्या मरणाला भीत नाहीत म्हणून त्वाक्षात्रेतज टिकून आहे. परमवीरचक्र, महावीरचक्र सन्मान योद्ध्यांचे चरित्र अभ्यासाले तर त्यांनी जीवाची पर्वा केली न हे समानसूत्र सापडते. अनेक भारतीयांना परीक्षेतील गुण टक्केवारी महत्वाची वाटते, अनेकांना खूप पैसे संग्रही असे असे वाटते तर अनेकांना आरोग्यविमा सारख्या बहुमहत्वाच्या वाटतात.

काळ बदलत आहे. अतिरेक्यांची विधवसंकवती स्वरूप धारण करीत आहे. एकेकाळी अफगाणिस्तान पाकिस्तान, बांगलादेश हे अखेड हिंदुस्थानचा भाग होते आ भविष्यात तिथे हिंदू नामशेष होतील असे सध्याचे चित्र आपण या सर्व घटनांचा अभ्यास करून मैदानी खेळ खेळ शरीर बलदंड करणे, चपळता वाढविणे यावर भर दिला त आपले भविष्य उज्ज्वल राह शकेल. क्षात्रेजाचा विसर्ग आपल्या असित्तवाशी निगडित आहे.

हेमंत पुरुषोत्तम कद्रे / १४२२२१५३४३

सुखी राहण्याचे काही उपाय

आपल्या उत्पन्नावर पहिला आपला हक्क. मस्त मजा करावी, आरोग्याकडे लक्ष असावे, नियमित व्यायाम करावा. मनातील सुख-दुःख हितचिंतकांनाच सांगावे. अन्यथा चांगल्यादुधात मिठाचा खडा पडल्यासारखे होईल. जवळील पैसेही कुणालाही कधीही देऊ नये. जोवर जवळ घैसे आहेत, तोवरच सर्व विचारतील. उंच इमारती पाहून विनाकारण दुःखी होऊनका. सुख आणि दुःख हे सोबतच येते आणि जातेदेखील. नेहमी मनमोकळ्या गप्पा मारा, झोपेतून उठल्यावर आणि झोपाताना ईश्वराचे स्मरण करा. विचारल्याशिवाय कुणालाच सल्ला देऊ नका. कारण कुणालाच त्याची गरज नसते. शेवटी सांगायचे म्हणजे मनातील काही गुपिते कुणालाच सांगून नका.

लक्ष्मण कुन्हेकर/ १५४५११२६४६

महत्वाचे...

आपुलकी बेघर निवारा केंद्र
बसव जयंती साजरी

तमा वृत्तसेवा,
सोलापूर, दि. ५ मे-

सोलापूर महानगरपालिका व दीनदयाल अंत्योदय योजना राष्ट्रीय शहरी उपजीविका अभियान अंतर्गत आपुलकी बेघर निवारा केंद्र, कुमठा नाका क्रीडा संकुल मार्ग सोलापूर येथे जगतज्योती महात्मा बसवेश्वर महाराज यांची जयंती निमित्त जगतिक लिंगायत समाजाचे प्रदेश कार्यालयक्षम तथा माजी परिवहन सभापाती विजयकुमार हुत्ते, सेवानिवृत्त एस आर पी पोलीस सिद्धेश्वर गुरुभेटी यांच्या हस्ते महात्मा बसवेश्वर यांच्या प्रतिमेचे पूजन करण्यात आले. याप्रसंगी भीम क्रांती संघटनेचे अध्यक्ष द्रुष्टाप्या कांवळे, सोलापूर महानगरपालिका समुदाय संघटन वसीम शेख, राहुल शिंगधिमे, जीवन सोनवणे, इफतर शेख, व्यवस्थापक अशोक वाघामारे, धमा कांवळे, सत्प्रभाराय मर्ती, दिलशाह शेख, शकी जाधव, राजू गदा, साडे मामा, राघवेंद्र बोरक आदी उपस्थित होते. यांवेळी परीक्षा व निराधार लोकांना खाऊप्रवत केले तसेच सिद्धेश्वर गुरुभेटी यांनी एक महिन्याचे राशन देण्यात दासोह केले. महात्मा बसवेश्वर जयंती आपुलकी बेघर निवारा केंद्रातील गरीब व निराधार लोकांसोबत आनंदी व उत्साहात साजरा करण्यात आले.

चांगला माणूस बनणे महत्वाचे : महसूल आयुक्त डॉ. गेडाम

विवेकानंद केंद्राचे प्रांत संस्कार वर्ग प्रशिक्षण शिविर सुरु

तमा वृत्तसेवा

सोलापूर, दि. ५ मे -

जीवनात कोणत्याही क्षेत्रात केवळ उच्चपदस्थ होणे उपयोगाचे नाही, तर चांगला माणूस बनणे महत्वाचे आहे, असे प्रतिपादन नाशकाचे विभागीय महसूल आयुक्त डॉ. व्हिवेक गेडाम यांनी केले.

शुक्रवारी (ता. २) विवेकानंद केंद्र कायव्यामध्ये महाराष्ट्र प्रांताच्या वर्तीने केंद्राचे पिंपळद (अंवेकश्वर) संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी विभागाचे प्रमुख अमया बापांद, संस्कृक्त सुजाता दलवी, सहसंस्कृक्त सुमीत शिवहरे, देवघरी विभागाचे संचालक प्रांत डॉ. गेडाम यांच्या हत्ते दीपप्रज्वलनामध्ये सुरवात झाली. यावेळी ते बोलत होते. युवकांनी स्वामी विवेकानंदाना अंगेक्षित भारत घडविण्यासाठी चारिस्पत्रता प्राप्त करावी, असे आवाहन डॉ. गेडाम यांनी केले. अशी विवेकानंद केंद्राचे प्रांत सहसंचालक अंग जोशी यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

२१७ मुलांचा सहभाग

प्रास्ताविकात शिविर प्रमुख महसूलोडा पुजारी म्हणाले, मुलांमध्ये नेतृत्वाच्या रुजवातानाचा त्याच्या व्यक्तिमानाचा विकास साधणे हा विविराचा उद्देश आहे. या शिविरानंतर ते संस्कार वर्ग शिक्षक म्हणून प्रत्येके नेतृत्व करणारा आहेत. यात महाराष्ट्र आणि यांचा प्रांतातील २२ जिल्हांमध्ये २१७ मुले सहभागी झाली आहेत.

अशी विवेकानंद केंद्राचे प्रांताचे विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपकामांची रचना केली आहे. तसेच भारत माता पूजन व अराती होणार असून सर्व विद्यार्थी हे यांचिकाणी मोर्बाईलविना राहणार आहेत.

या शिविरात मुलांचा शिक्षिक यांच्या हत्ते स्वामी विवेकानंदाची प्रतिमा व ग्रंथ संपदा देऱा संस्कार करण्यात आला. याप्रसंगी प्रांत कायव्यामध्ये विवेकानंद विकासासाठी पहारे पाच ते ग्राही १० या वेळेत प्रार्थना, सूर्यनमस्कार, योगासने, बैद्धिक सर, चर्चासर, नैषुपूर्वी, खेळ व भजन संध्या अशा उपक

सोलापूर दिनाक

सोलापूर तरुण भारत, सोलापूर येथून प्रकाशित केले.
विभागीय आवृत्ती : धाराशिव, लातूर, सातारा, छत्रपती संभजीनगर, नांदेड, परभणी,
हिंगाळी, जालना व बीड, तसेच विजयपूर, कलबुरी, बीटर (कन्टक) येथून प्रकाशित केले.

१। मंगळवार, ६ मे २०२५

<https://dainiktarunbharat.com>, <https://epaper.dainiktarunbharat.com>

सोलापूर तरुण भारत

►शाळांची कामगिरी...

शांती कॉलेजचा १०० टक्के निकाल; सच्यद प्रथम

सोलापूर, दि. ५ मे-
संघोषनगर, विजापूर रोड येथील शांती ज्युनिअर कॉलेज ऑफ सायन्सचा १०० टक्के निकाल लागला आहे. प्रथम क्रमांक मुत्रावर आखतर सच्यद ११.१७ टक्के, द्वितीय अमुल्या गणणा ७७.७१ टक्के, तीव्र युग्म मिळविले. एकूण ७६.७१ टक्के युग्म मिळविले. सर्व यशस्वी विद्यार्थ्यांचे संस्थेचे अध्यक्ष सिद्धेश्वर अण्णाराव पाटील, संस्थेचे अच्युत सदस्य, प्राचार्य रुजुला मँक कॉलेजमधील सर्व शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांनी अभिनंदन केले.

नागेश करजगी ऑर्किड

१०० टक्के : मलानी प्रथम

सोलापूर, दि. ५ मे-

बारावी परीक्षेत नागेश करजगी ऑर्किड ज्युनिअर कॉलेजने उल्लेखनीय यश संपादन केले जानव्ही मलानी हिने १९.८३ टक्के घेऊन प्रथम क्रमांक मिळविला. सोहम पुजाळ याने ८६ टक्के घेऊन द्वितीय क्रमांक मिळविला. तसेच जानव्ही कल्याणकर व संकेत ज्योतिवा घाडगे यांनी ८३.५० टक्के घेऊन तुरीय क्रमांक मिळविला. दरवर्षीप्रमाणे याही वर्षी कॉलेजचा निकाल १०० टक्के लागला. तुऱ्याचा या यशाबदल संस्थेचे अध्यक्ष डॉ. कुमार करजगी, सचिवा वर्षा विष्णू, व्यवस्थापक अक्षय विठ्ठलुपी, प्राचार्य स्मिता कुलकर्णी, प्राचार्य स्पाली हजारे यांनी अभिनंदन केले.

हरिभाई देवकरण ११.१४ टक्के

सोलापूर, दि. ५ मे-

हरिभाई देवकरण कनिष्ठ महाविद्यालयाचा विज्ञान शाखेचा निकाल १४.२४ टक्के लागला आहे. कला शाखेचा निकाल ११.१४ टक्के तर वाणिज्य शाखेचा निकाल १९.२० टक्के लागला असून ४४५ पैकी ४११ विद्यार्थी उत्तीर्ण झाले आहेत. एकूण निकाल ११.१४ टक्के लागला आहे. शाळा समिती अध्यक्ष राजेश पटवर्धन, प्राचार्यां दीपा फाटक, पर्यवेक्षक एस. पस. कुंभार, डॉ. बनसोडे, ए. सी. राजत यांनी यशस्वी विद्यार्थ्यांचे पेढे देऊन कौतुक केले.

खरमाबाई हन्तुरे १६.३६ टक्के : अंकिता सुतार प्रथम

सोलापूर, दि. ५ मे-

बारावी परीक्षेत खरमाबाई हन्तुरे कनिष्ठ महाविद्यालयाचा निकाल १६.३६ टक्के लागला असून विज्ञान शाखेचा निकाल १८.७३ टक्के तर कला शाखेचा १०.३२ टक्के निकाल लागला. विज्ञान शाखेत अंकिता सुतार ८५.१७ टक्के, सुरेश माने ८२ टक्के, तुरीय अपूर्व स्वामी ७८ टक्के मिळविले. कला शाखेत प्रथम दिव्या खावामी ७१.३३ टक्के, द्वितीय सावित्री पांढे ६६.१७ टक्के, तुरीय राधिका लोहार ६०.८३ टक्के क्रमांक मिळविले. यशस्वी विद्यार्थ्यांचे वा प्राध्यापकांचे संस्थेचे संस्थापक अपासाहव हारे, अध्यक्ष सिद्धप्या वरानाळ, सचिव नागापा सिंदगी, प्राचार्य वैजिनाश हारे, मार्गदर्शक धरेपा हन्तुरे, पर्यवेक्षक रमेश दिंडोरे यांनी अभिनंदन केले.

शालेय विद्यार्थ्यांना दोन दिवसात दाखले मिळणार!

✓ जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांची माहिती

तभा वृत्तसेवा

सोलापूर, दि. ०५ मे-

आज (दि. ०५) १२ वी परीक्षेचा निकाल लागला असून, इ. १० वीचाही कॉलेज आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

फेब्रुवारी-मार्च २०२५ मध्ये घेण्यात आलेल्या १२ वी परीक्षेचा निकाल सोमवारी लागला आहे. जवळपास ४८ हाजार हुन अधिक विद्यार्थी पास झाले आहेत. यांना पुढील वर्गात विकाशकारी प्रवेश

विविध दाखले, प्रमाणपत्रांनी गरज असते. यशस्वी विद्यार्थी संस्थानांसह पालकांचीही पठावले होत्या, म्हणून महा ई सेवा केंद्र, सेतु कार्यालय अथवा आपले सरकार, ग्राहक सेवा

जिल्हाधिकारी कुमार आशीर्वाद यांनी दिली.

अमारा कॉलेजचा निकाल लागला आहे. या उत्तीर्ण विद्यार्थ्यांना उत्त्यन्त दाखले, रहिणीची आवश्यकता असेही.

यांनी अभिनंदन केले.

जाणार असूनला ची माहिती

सोलापूर

<p

►ज्ञानामृत आनंदलहरी - ११०७

पत्रिकेतरे हृदय जैसे। पती वांचूनि न स्पर्शे।
मी सर्वस्व या त्तै से। सुभासी॥

दुर्योगावदाल बोलताना माझलीनी येथे पतित्रात स्त्रीचा दृश्यांत दिला आहे. वारकरी सांगदायाने स्त्रीला अंतर्वाच महवाचे स्थान दिले आहे. पतित्रात स्त्री आपला पती गरीब, खुला, काळा, बुरुका कसा जरी असला तरीही कोणत्याही परिस्थितीत किंवा कोणत्याही लालामाला बठी न पडता ती आपल्या पतीलोच एकप्रत राहते. आपल्या शरीराल इंतराचा किंवा इंतराचा शरीराला स्वतःचा स्पर्श होण्याची भाषा तर दुर्घट राहीली पण पतित्रात स्त्री हृदय, मन सुधा इंतराची स्पर्श होऊ देत नाही. असे सांगुन माझलीनी पतित्रात स्त्रीची महानात येथे स्पर्श केली आहे. पतित्रात स्त्री महान असते यात दमत असण्याचे कारण नाही. असो, संजयांने राजा धूतराष्ट्राला पांडव सैन्याच्या बाजूने सवितर सांगून त्रस्त केले, तेव्हा राजाने कौरव बाजू संगांयास सांगीतले. त्यावर संजयांने सांगीतले की दुर्योगावदाला बाजूलाही काही कमी महावीर नाही. मोठ-मोठे यौव्हंडे दुर्योगावदाला पांडव सैन्याची अजिबात भिती वाटत नाही असे दुर्योगावदाले युद्धभूमीवरचे वर्तन आहे. अन्यायाच्या बाजूला तिवारीने नितीनियमाच्या विश्वद आपण आहोत असे दुर्योगावदाला अजिबात वाटत नाही. आपण असल्याच्या बाजूला असल्याने आपला परजय होईल ही भावानाही त्याच्या मनाला शिवत नाही. जेझानी, अंदकारी, स्वार्थी, नितीभूषणाची होणी असेच असते. आपण चुकत आहोत किंवा आपण अन्याय करावाचे आहोत असे यांना वाटत नाही. आपणच योग्य असल्याने आपण जिकांगा असेच यांना वाटत असते. केवळ सत्ता, पैसा, बळ म्हणजे सर्वस्व नसते. त्यासाठी नितिमत्ताही असावी लगते. दुर्योग हे एक असे पात्र आहे की ज्याकडे पाहून माणसाने आपव्यात परिवर्तन करून घेतले पाहिजे, चुकांच्या दुर्स्त्या केल्या पाहिजेत. व्यास महर्षिनी या पात्राला अन्यत बारकाईने प्रस्तुत केले आहे. आमच्यातील दुर्योगावदाली निघून जावी हा या पाठीमाणाचा हेतु आहे. स्वतःची चुक मान्य करायला मनाचा मोठेपणा लागतो याचा विसर पडता कामा नव्ये. दुर्योग जरी अनितीच्या बाजूने असला तरीही स्वार्थ, देश, मोह, अभिमान, लोभ अशा अंतर्गत व मानसिक शत्रुंनी त्याचा आपण म्हणाऱ्ये सर्वस्व या विचारपर्यंत आणून सोडले आहे. आपव्यात बाजूच्या सर्व वीर योद्धावादाल, सैन्यावादाल बोलताना त्यास प्रचंड आत्मविश्वास आहे की, आपण म्हणजे अस्वास्थ्यामुळे मंडूप ग्रामपंचायत पदभार सोडत असल्याचे वरिष्ठांना कल्याणे सर्वस्व आहे. असे दुर्योगावदाले गुजवल घणाणे आहे. सर्व सैन्याच्या बलावर व विश्वासावर दुर्योगावदाल सत्याच्या विश्वद लढण्याची भीती मुद्धा वाटत नाही. अनेकांचे ही असेच असते. सत्ता, धनाच्या बलावर वाटेल ते करण्याची मानसिकता ते ठेवतात.

जय जय राम कृष्ण ही!

- ज्ञानदास डॉ. विजयकुमार फड
मो. १४२२२१६४४८

► सुप्रभात

आजचा दिवस

वार : मंगळवार	दिनविशेष - चांगला दिवस,
दि. ६ मे २०२५	राजीव राजीव शाह, मंगळवार
विक्रम संवत् २०८१	पुण्यतिथी
शके - १९४७गाहू काल....
संवत्सर - विश्वावसू	रविवार : दु.४.३० ते ६.००
मास - वैशाख	सोमवार : स. ७.३० ते १.००
शु. नवमी (०८.३८)	मंगळवार : दु. ३.०० ते ४.३०
ऋतु - वसंत	बुधवार : द. १२ ते १.३०
नक्षत्र - मध्य (१५.५०)	गुरुवार : दु. १.३० ते ३.००
योग - ध्रुव (२४.२८)	शुक्रवार : स.१०.३० ते १२
करण - तैतिल (२१.२४)	शनिवार : स. ९ ते १०.३०

राशीभविष्य

मेष : आपल्या कामातील नियम नेतृपणाच आपल्याचा याश देणार आहे. आर्थिक कामात अडचणी निर्माण होतील. याकूऱ नका. कौटुंबिक जीवन आनंदमय राहणार आहे. वृषभ : शुभकायत भाग घेतल्यामुळे अनंदी रहाल. शत्रुवर विजयावाद. आल्स ज़टकून कामास लागा. मिथुन : धैर्यामुळे आपली सर्वत मोठ्यातील मारी महत्वाकांक्षा पूर्ण होईल. साहस, पराक्रमात वाढ होईल. फुक्तचा मोठेपणा स्तुतीपासून दूर रहा.

कर्क : घराची समस्या दूर होईल. अचानक लाप होण्याचा योग आहे. वायाफल बडबड करून करा. व्यापार व्यवसायात ग्रंथी द्वारा उपरोक्त विषयावाद.

सिंह : गुंवण्याची योजना फारदेशीर उत्तील. स्वाध्याय व ज्ञानात भर पडणार आहे. तणावाकडे लक्ष न देता कामे करा.

कन्या : प्रतिष्ठात व्यक्तिका संपूर्ण होईल ज्यामुळे आपली योग्यता आहे. व्यापार व्यवसायात आधारावर कोणताही नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आपल्या बाजूसे लागण्याचा योग आहे.

तुळ : संकोच केल्यामुळे आपल्याना निकाल नुकसान वातमाला ऐकावास मिळतील.

होण्याची शक्यता आहे. आर्थिक कामात अडचणी निर्माण होतील.

वृश्चिक : अनोखाची व्यक्तिका सहकायामुळे आत्मविश्वासात वाढ होईल. खच्चवर नियंत्रण ठेवण्याचा प्रयत्न करा. योजनेतो कामे पार पडतात. कौटुंबिक वातावरण आनंदी रहातील.

कार्त्तुः : शुभकायत भाग घेतल्यामुळे अनंदी रहाल. शत्रुवर विजयावाद. आल्स ज़टकून कामास लागा.

धनु : फायद्याच्या संपूर्ण मिळून कार्यक्रमात वाढल्यामुळे उत्साह वाढणार आहे. रागावर नियंत्रण ठेवून कामे पार पाडा.

मकर : मान सन्मान पिलाण्याच्या संधी आल्यामुळे कायंशील रहाल. वाच विवाहासापूर्ण दूर रहा. व्यापार ठेवेतर नियंत्रण घेऊ न शक्यामुळे उक्सान कामाची शक्यता आहे. मुलांच्या कामाच्या बाबतीत समाधानी रहाल.

कुंभ : स्थावर संपत्तीबाबतचे वाढ मिटल्यामुळे आनंदी रहाल. आरोग्याच्या तकासी दूर होतील.

बृष्णी : शुभकायत भाग घेतल्यामुळे आनंदी रहाल. व्यापार व्यवसाय चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

धैर्य : ज्ञानामृत आनंदलहरी

प्रतिष्ठात व्यक्तिका नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आनंदी रहातील चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

वैद्युती : ज्ञानामृत आनंदलहरी

प्रतिष्ठात व्यक्तिका नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आनंदी रहातील चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

वैद्युती : ज्ञानामृत आनंदलहरी

प्रतिष्ठात व्यक्तिका नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आनंदी रहातील चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

वैद्युती : ज्ञानामृत आनंदलहरी

प्रतिष्ठात व्यक्तिका नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आनंदी रहातील चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

वैद्युती : ज्ञानामृत आनंदलहरी

प्रतिष्ठात व्यक्तिका नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आनंदी रहातील चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

वैद्युती : ज्ञानामृत आनंदलहरी

प्रतिष्ठात व्यक्तिका नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आनंदी रहातील चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

वैद्युती : ज्ञानामृत आनंदलहरी

प्रतिष्ठात व्यक्तिका नियंत्रण घेऊ नका. कायद्याचा निकाल आनंदी रहातील चांगला चालेल. काही नियंत्रण घेऊही त्याच्या ज्ञानाचा उपयोग जिल्हा आवश्यकता भासल, तेव्हा आपली घेऊ नेतृत्वात होता.

वैद्युती : ज्ञानामृत आनंदलहरी

